

TE RETA MAI A A. T. NGATA, M.A., LL.B.

PUKAPUKA IV. NGATIPOROU.

No te 21 o Aperira ka timata taku korero haere i roto i te rohe whaiti o Ngatiporou, e takoto mai ra i Potikirua ki Tawhiti. Kanaka e waiho hei te makariri ka haere ai te taubou i tenei takiwa, kei poharu ki Pakiakau, kei mania ki Orutua, ki runga ranei i te Kautuku, kei kore ranei e whiti i nga taheke rere kino o Waipiro. Ma te iwi kainga ano, tangata, hoiho, e haere ona huarahi whakarihariha, kia ata titaha ai i nga pari horo, kia ata whakatataha ai i nga papaki o te takotai.

I whaikorero au i Wharekahika, Te Kawakawa Horoera, Komakowhiti, Te Horo, Mangahanea me Whareponga, i hui mai hoki nga Pariha o Ngatiporou ki reira, kanui te tangata. Kaore i roa aku whakamarama mo te ahua o to tatou Kotahitanga, kua matatau atu hoki a Ngatiporou i te hui i tu ki Taumata-o-mihi i te raumati nei. Ko nga take enei i whakahaerea a i whakaetia i roto i nga hui:—

1. Ko te pokapoka i nga whare. Ko nga whare enei i whakaetia kia pokapokaia nga tuarongo:—

TUMOANA ...	kei Wharekahika
HINERUPE ...	" Te Kawakawa
TAIKAWHITI ...	" Komakowhiti
RAKAITEMANIA ...	" Te Horo
POROURANGI ...	" Waiomatatini
RAKAIHOEA ...	" Kakariki
RUATAUPARE ...	" Tuparoa
MATEROA ...	" Whareponga
HAU ...	" Houhoupounamu
IRITEKURA ...	" Waipiro
TE HUINGA PANI ...	" "
KORURU ...	" "
KAPOHANGA ...	" Waitakaro

Ko HINETAPORA kei Mangahanea i ahua uaua: i whai mai a Wi Haereroa i au ki Whareponga whakaee ai mo taua whare. No te Pepuere nei ano i takoto ai te whakaee a Ngatiporou mo Porourangi, e toe ana ma Ngatiporou i naianei ko te whakatutuki i a ratou whakaetanga: otiira he iwi whakaaro tenei ki ana mahi, a e kore e waiho roa te kupu kia tarewa ana.

2. Mo te Waipiro. Kua panuitia e Te Puke ki Hikurangi te kupu whakaoti a Ngatiporou i ata tuhia ai e nga rangatira ki te pukapuka, ara, kia whakakorea te Waipiro i roto i nga hui katoa a Ngatiporou, ahakoa he aha te take o te hui, kia whakamutua hoki te tuku Waipiro ki nga whakararu, ki nga kawae mate ranei: a kia whakapumautia, kia whakapakaritia hoki nga tikanga e pa ana ki nga whare hui, kei uru mai te waipiro ki roto, kei takatakahia hoki nga marae. Mehemea ka pumau tenei hei tikanga ma Ngatiporou kanui te hari o te ngakau, ka tapu hoki nga hui o Te Hahi, nga Taite me nga Kawanga Whare-Karakia, ka haere nga tupapaku i runga i te tangi i te ngakau pouri, te kawa te roimata te aha i te whakananunga ki te pia raua ko te wehike.

3. Mo nga kura:—(a). Ko nga Komiti o nga kura kia whakakahangia. (b). Ko nga Karaipitire kia whakaakoua ki nga tamariki kura. (c). Me huihui nga tamariki o nga kura e tutata ana, kia kotahi kia rua ranei huinga i roto i te tau, hei mea hoki e marama ai nga matua ki nga painga e puta ana mai i roto i nga kura.

4. Mo nga whenua Kawanatanga. E tata ana ki te 30,000 eka nga whenua o te Karauna kei te takiwa o Waipiro. I whakaatu au kia Ngatiporou i toku hiahia ki a whiwhi nga tamariki taane ki etahi o enei whenua, a i whakanamania e ahan nga huarahi e taea atu ai, me tono ano i raro i nga ture e pa ana ki nga whenua o Te Karauna. Kei au te rarangi ingoa o nga tangata e hiahia ana ki te tono whenua, hei hoko, hei reti ranei. Kei te whakahaerea hoki he pihhaua ma nga tangata whenua kore o roto i Ngatiporou, hei huarahi e hoki mai ai etahi o enei whenua ki te iwi Maori. Tera e pakari rawa nga mahi ahu whenua a Ngatiporou mehemea ka waiuohia enei tono whenua ki te Kawanatanga.

Ko nga korero mo nga teihana hipi o Waipiro me nga tini whakahaere a Ngatiporou me ata waiho ake mo tetahi takiwa ka tuihitihi ai, tera hoki e roa nga whakamarama. Kaati nei he kupu ake maku ko tenei; kei te takoto mai nga tau taikaha mo tenei iwi, otiira kua timata atu inaianei ka ngaro nei nga kaumatua, ka wehewehe nga rangatira tamariki; mea ake pea ka wareware a Ngatiporou na te whakaaro kotahi i enei rau ka hori nei i tutuki ai ana mahi nunui. E te iwi, whakahokia mai te wairua o tatou kaumatua kua ngaro ki te po, hei whakatupato i Ngatiporou kia ata haere, kia mau kia kotahi te whakaaro mo nga whakahaere nunui a te iwi.

"Ae ahakoa i hara tatou i mawhe atu o tatou kai arahi i te rika, Ahakoa i toia o tatou kakahu i roto i te paru, Kei ngakau kore tatou, Ahakoa tatou i poharu, i kotiri, Kei te pohehe o tatou kai arahi, Ma te Atua ratou e whakawa."

Kei waiho tenei hei inoi, hei tangi ma te iwi a muri ake nei, ka whakari i te he ki nga anake i nga rangatira, i nga kai arahi o te iwi.

Kaati ake enei kupu.

Apirana T. Ngata.

Te Rau, Gisborne

Aug. 3rd. 1899.

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

	£	s.	d.		£	s.	d.	
Mr. W. T. Williams	5	0	0	Mrs. D. Ellison			5	0
Hemi Te Uru	1	0	0	Rev. Nikora Tautau			5	0
Tamihau Mahupuku	1	0	0	Rena Te Paora			5	0
Rev. T. Tawhai	10	0	0	Tawhai R. Whakaewa			5	0
J. Holloway	10	0	0	Enu Tiakiti			5	0
Rupahu Te Hanga	10	0	0	Iraia Karauria			5	0
Pongi Tutaki	10	0	0	Tamie Arapata			5	0
Topi Kuru	10	0	0	Te Matenga Taihuka			4	0
Rev. Teri Paerata	8	0	0	Tari Kemara			2	10
Tipene Matua	6	6	6	Hapi Huiaki			2	6
Nireaha Tamaki	6	0	0	Koka Tengi			2	0
Paora Pani	5	0	0					